

ERTAKLARNING TARBIYAVIY AHAMIYATI

Atanazarova Maftuna Otabek qizi
Urganch Ranch universiteti talabasi

ANNOTATSIYA: Mazkur maqolada ertaklarning tarbiyaviy ahamiyati ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotning dolzarbligi shundan iboratki, xalq og‘zaki ijodi namunalaridan biri bo‘lgan ertaklar yosh avlodning ma’naviy-axloqiy dunyoqarashini shakllantirishda muhim o‘rin tutadi. Maqolada ertaklarning bola tafakkuri, tasavvuri va xulq-atvorini rivojlantirishdagi roli o‘rganilib, ular orqali insoniy fazilatlar mehnatsevarlik, halollik, mardlik, adolatparvarlik va mehr-oqibatni singdirish imkoniyatlari asoslab berilgan.

KALIT SO‘ZLAR: xalq ertaklari, bolalar tarbiyasi, o‘zbek folklori, pedagogik texnologiyalar, axloqiy tarbiya, ma’naviy qadriyatlar, hikoya terapiyasi, maktabgacha ta’lim.

ANNOTATION: This article analyzes the educational value of fairy tales from a scientific and theoretical perspective. The relevance of the study is that fairy tales, as one of the examples of folk oral creativity, play an important role in shaping the spiritual and moral outlook of the younger generation. The article studies the role of fairy tales in the development of children's thinking, imagination and behavior, and substantiates the possibilities of instilling human qualities such as diligence, honesty, courage, justice and kindness through them.

KEY WORDS: folk tales, child education, Uzbek folklore, pedagogical technologies, moral education, spiritual values, story therapy, preschool education.

АННОТАЦИЯ: В данной статье анализируется воспитательное значение сказок с научно-теоретической точки зрения. Актуальность исследования заключается в том, что сказки, как один из образцов народного устного творчества, играют важную роль в формировании духовно-нравственного мировоззрения подрастающего поколения. В статье рассматривается роль сказок в развитии мышления, воображения и поведения детей, обосновываются

возможности воспитания через них таких человеческих качеств, как трудолюбие, честность, мужество, справедливость и доброта.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: народные сказки, детское воспитание, узбекский фольклор, педагогические технологии, нравственное воспитание, духовные

ц
е
ё
н
б

а Zamonaviy ta'lim jarayonida ertaklarning ahamiyati, avvalo, ularning tarbiyaviy funksiyalarida namoyon bo'ladi. Chunki ertaklarda yaxshilik va yomonlikning kurashi, mehnatsevarlik, halollik, adolat, saxovat kabi ijobiy fazilatlarning targ'ib etilishi bolalarning axloqiy dunyoqarashini shakllantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, ertaklarda mavjud ramziy obrazlar va syujetlar bola tafakkurining rivojlanishi, tasavvurning kengayishi hamda hayotiy hodisalarga mustaqil munosabat bildirish ko'nikmalarini shakllantirishda muhim vosita sifatida qaraladi.

а Ilmiy adabiyotlarda ta'kidlanishicha, ertaklar yosh avlodni milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash, ularning ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantirish va ma'naviy kamolotiga ta'sir ko'rsatishda samarali pedagogik manba hisoblanadi. Shu sababli ertaklarning tarbiyaviy ahamiyatini ilmiy asosda tahlil qilish ularni ta'lim-tarbiya jarayonida samarali qo'llash imkoniyatlarini kengaytiradi.

а **METADOLOGIYA**

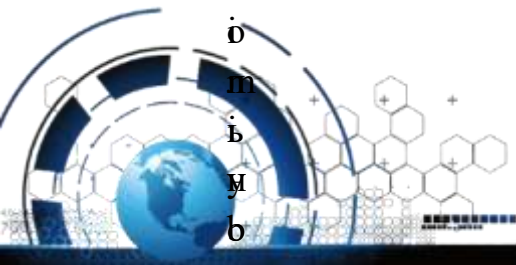
р Ushbu tadqiqotda ertaklarning tarbiyaviy ahamiyatini ilmiy asosda o'rganish uchun sifat va qisman miqdoriy tahlil usullaridan foydalanildi.

и Metodologiya quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi:

и **Tadqiqot yondashuvi.** Tadqiqotda asosiy yondashuv sifatida **pedagogik-nazariy tahlil** va **psixologik-pedagogik kuzatuv** metodlari qo'llanildi. Ertaklarning bolalar dunyoqarashi, axloqiy qarashlari va ijtimoiy moslashuviga ta'siri o'rganildi.

н **Manbalarni tanlash.** Tadqiqot obyekti sifatida o'zbek xalq ertaklari, yozma adabiy ertaklar hamda zamonaviy qayta ishlanayotgan variantlar tanlandi. Manbalar xalq og'zaki ijodi to'plamlari, maktab darsliklari, ilmiy maqolalar va metodik qo'llanmalardan olindi.

д
ё
и
й
н
б

Tadqiqot metodlari.

Kontent-tahlil – ertak matnlaridagi axloqiy g‘oya, ma’naviy qadriyat va ijtimoiy-didaktik elementlar tahlil qilindi;

Kuzatuv va suhbat metodi – boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga ertak tinglatilib, ularning hissiy va axloqiy reaksiyalari kuzatildi;

Qiyosiy tahlil – xalq ertaklari bilan boshqa xalqlar ertaklari o‘rtasidagi tarbiyaviy jihatlar solishtirildi.

Tadqiqot ishtirokchilari. Tajriba sifatida 7–10 yoshdagi maktab o‘quvchilari tanlandi. Ularning ertaklarni qabul qilish jarayoni va undagi g‘oyalarni tushunish darajasi o‘rganildi.

Ma’lumotlarni qayta ishlash. Olingan ma’lumotlar sifat tahlili asosida umumlashtirilib, asosiy tarbiyaviy yo‘nalishlar – axloqiy-etik tarbiya, mehnatsevarlik, do‘stlik, vatanparvarlik va adolat kabi qadriyatlar bo‘yicha guruhlashtirildi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalaridan ko‘rinadiki, ertaklarning bolalar tarbiyasidagi o‘rni beqiyos bo‘lib, ular shaxsning ma’naviy-axloqiy rivojlanishida muhim vosita sifatida xizmat qiladi. Ertaklar orqali yosh avlodda ezgulik va yovuzlikni farqlash, halollik, mehr-shafqat, mehnatsevarlik, vatanparvarlik kabi ijobiy fazilatlar shakllanadi. O‘rganilgan materiallar shuni ko‘rsatdiki, ertaklar bolaning tasavvuri va ijodiy tafakkurini kengaytirish bilan birga, ularni milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalaydi.

Tahlillar shuni tasdiqladiki, ertak qahramonlari obrazlari orqali bola o‘z xulq-atvorini baholash va ijobiy fazilatlarini o‘zida shakllantirish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Shuningdek, ertaklarning ramziy mazmuni va xalq og‘zaki ijodi an‘analari o‘quvchilarda estetik didni rivojlantirishi hamda milliy o‘zlikni anglash jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi. Olingan natijalar asosida aytish mumkinki, ertaklar nafaqat bolalarning ma’naviy kamoloti, balki ularning ijtimoiy hayotga tayyorlanishi va madaniy muhitga moslashuvida ham samarali tarbiyaviy vosita sifatida o‘zini namoyon etadi.

MUHOKAMA

O‘zbek xalq og‘zaki ijodining muhim turlaridan biri bo‘lgan ertaklar yosh avlodni har tomonlama barkamol shaxs qilib tarbiyalashda beqiyos ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, ertaklarda jamiyat tomonidan qadrlanadigan

axloqiy-me'yoriy tamoyillar, ezgulik va yovuzlikning qarama-qarshiligi, halollik, mehnatsevarlik, mehr-oqibat, sabr-toqat kabi fazilatlar badiiy timsollar orqali yoritiladi. Bu jihat ertaklarni nafaqat estetik zavq manbai, balki ijtimoiy-tarbiyaviy vosita sifatida ham qadrlash imkonini beradi.

Ilmiy manbalar tahliliga ko'ra, ertaklarning asosiy tarbiyaviy xususiyatlari quyidagilarda namoyon bo'ladi: birinchidan, ular bolalarning tasavvurini kengaytiradi va ma'naviy dunyosini boyitadi; ikkinchidan, ertak qahramonlari orqali ijobiy va salbiy fazilatlarni solishtirish, to'g'ri xulosa chiqarish ko'nikmasini shakllantiradi; uchinchidan, ertaklar milliy o'zlikni anglash va ma'naviy merosga hurmat bilan qarashni mustahkamlaydi. Shu boisdan, pedagogik jarayonda ertaklardan foydalanish bolalarning nafaqat intellektual, balki axloqiy-ma'naviy kamoloti uchun ham samarali vosita sifatida e'tirof etiladi.

Shuningdek, olingan ilmiy natijalar xalq ertaklari va zamonaviy ertaklarning tarbiyaviy ta'sirida ma'lum farqlar mavjudligini ko'rsatadi. Xalq ertaklari asosan milliy qadriyatlar va an'anaviy urf-odatlarini mustahkamlashga qaratilgan bo'lsa, zamonaviy ertaklar bolalarni global muammolar, ekologiya, texnika va ijtimoiy masalalar haqida o'ylashga undaydi. Bu esa ertaklarning tarbiyaviy ahamiyati vaqt o'tishi bilan kengayib, yangi ma'no kasb etayotganini anglatadi.

XULOSA

O'tkazilgan ilmiy tahlillar shuni ko'rsatadiki, ertaklar xalq og'zaki ijodining eng qadimiy va ta'sirchan janrlaridan biri sifatida nafaqat estetik zavq uyg'otadi, balki bolalar ongini, axloqiy dunyoqarashini va ijtimoiy tajribasini shakllantirishda muhim tarbiyaviy vosita bo'lib xizmat qiladi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, ertaklarda ezgulik va yovuzlik, mehnatsevarlik va dangasalik, rostgo'ylik va yolg'onchilik kabi ziddiyatlar orqali yosh avlodga hayotiy saboq berish mexanizmi aniq namoyon bo'ladi.

Shuningdek, ertaklar bolaning ijodiy tafakkuri, estetik didi va ijtimoiy-madaniy qadriyatlarga hurmatini rivojlantirishga ko'maklashadi. Shu boisdan, ertaklarning tarbiyaviy ahamiyatini o'rganish va uni zamonaviy ta'lim-tarbiya jarayoniga integratsiya qilish dolzarb ilmiy-amaliy vazifalardan biridir. O'zbek xalq ertaklari milliy qadriyatlar, an'analar va axloqiy me'yorlarni o'zida mujassam etganligi sababli, ularni tizimli ravishda o'qitish va tarbiyaviy jarayonda qo'llash kelajak avlodning barkamol shaxs bo'lib voyaga yetishida muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdurahmonova, G. (2019). O‘zbek xalq ertaklarining tarbiyaviy ahamiyati. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
2. Karimov, A. (2020). “Ertaklarda milliy qadriyatlar va ularning tarbiyaviy funksiyasi”. O‘zbek tili va adabiyoti, №3, 45–52.
3. Qodirova, M. (2021). Bolalar adabiyotida xalq og‘zaki ijodining o‘rni. Samarqand: SamDU nashriyoti.
4. Zunnunov, A. (2018). “O‘zbek xalq ertaklari – ma’naviy tarbiya manbai sifatida”. Ma’naviyat va ma’rifat jurnali, №6, 60–66.
5. Propp, V. (1968). Morphology of the Folktale. Austin: University of Texas Press.
6. Bettelheim, B. (1976). The Uses of Enchantment: The Meaning and Importance of Fairy Tales. New York: Vintage Books.
7. Dundes, A. (1982). The Meaning of Folklore: The Analytical Essays of Alan Dundes. Logan: Utah State University Press.
8. Hasanov, O. (2022). “Ertaklarning psixologik va estetik ta’siri”. Pedagogika va

